
TEATRUL ROMÂNESC DE AZI: TENDINȚE, FENOMENE, PERSONALITĂȚI

Cum stăm cu comedia?

Pentru criticul, dar și pentru spectatorul de teatru, posibilitatea de a urmări mai multe spectacole în suită (alături, firește, după anumite criterii) se dovedește întotdeauna un bun prilej de a avea o imagine clară, nuanțată, nu numai asupra momentului pe care-l parcurge arta scenică în ansamblul ei, dar și asupra fiecărei producții în parte. Și chiar — ori mai ales — dacă nu e vorba de spectacole văzute atunci pentru prima oară. Comparațiile, confruntările sau suprapunerile de planuri au calitatea importantă de a releva fenomene, tendințe, de a evidenția linia de evoluție, de a departaja trăsăturile proprii unui regizor, să spunem, de trăsături ale unei generații, personalitatea unui creator anume, de personalitatea unui moment al artei spectacolului. Observația nu e nouă, desigur, dar ea a fost reactualizată — chiar cu pregnanță — de prezenta ediție, a șaptea, a Galei „Arta comediei”, desfășurată la Galați în perioada 16—22 mai și organizată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Comitetul Județean de Cultură și Educație Socialistă Galați, Asociația Oamenilor de Artă din Instituțiile Teatrale și Muzicale din Republica Socialistă România (A.T.M.) și Teatrul Dramatic din municipiu.

Ce concluzii se desprind, deci, care este imaginea pe care au conturat-o cele cincisprezece spectacole reunite de programul Galei, „alinind” trupe de la 14 teatre profesionale din București și din țară (fără a mai număra și producțiile amatorilor, prezente de asemenea în săptămâna dedicată artei comediei)?

Prima observație ce se impune, intru totul recomfortantă, se referă la repertoriu: texte de calitate sau chiar opere fundamentale ale creației românești și universale, autori clasici — Caragiale, Alexandri, Shakespeare, Ben Jonson, Gogol — moderni sau contemporani — Tudor Mușatescu, Teodor Mazilu, Aurel Baranga, Arthur W. Pinero, G. B. Shaw, Mihail Bulgakov, Mircea Radu Iacoban. Un punct câștigat, deci, în privința repertoriului, în care nu s-au înscris nici un fel de improvizații de gust îndoielnic ori piesuțe inconsistente, așa cum se mai întâmplă uneori, mai ales în ceea ce privește come-

dia. Dar nici (n-o putem ignora) pagini fierbinți, de ultimă oră sau lansarea unui dramaturg mai puțin ori deloc cunoscut. Descoperirile, atunci când au fost, s-au plasat tot pe terenul ferm oferit de autori clasici: **Mireasa mută** de Ben Jonson, de pildă prezentată în premieră pe țară de Teatrul Tinerețului din Piatra Neamț.

Uneori, textele „omologate” au inspirat spectacole gândite tradițional, solid, fără încercarea de a descoperi sensuri, unghiuri, nuanțe inedite. Spectacole lesne omologabile, deci, și ele. Nu este un reproș, ci o simplă observație, cu atât mai mult cu cât montările din această categorie au dovedit nu o dată remarcabile calități de ordinul acurateții mijloacelor scenice, al profesionalismului (**Sfântul Mitică Blajinu** de Aurel Baranga la Teatrul de Comedie și **Secretul familiei Posket** de A. W. Pinero la „Bulandra”, amândouă puse în scenă de Valeriu Moisescu), ori au pus un justificat accent pe jocul actorilor (**O femeie cu bani** de G. B. Shaw la Teatrul „Maria Filotti” din Brăila, regizat de Marius Popescu, cu Greta Manta în rolul principal).

Alteori (și considerăm că e bine că așa s-a întâmplat în cele mai multe cazuri) textele consacrate au îndemnat la o privire regizorală proaspătă, la deslușirea unor noi înțelesuri, nuanțe, accente. În montările prezentate s-au putut identifica lesne chiar anumite direcții, tendințe comune mai multor creatori de spectacol (aproape tuturor) de re-citire a comediilor clasice.

Pe primul loc la bursa ideilor regizorale vizînd înnoirea unghiurilor de abordare se află, indiscutabil, ispita de a recepta orice comedie ca pe o subdiviziune a dramei; sau, oricum, de a descoperi sub replica de haz substratul de tristețe, de gravitate, fiorul de neliniște. Permise, uneori, de text, respinse însă alteori, ca o greșă nereușită. Foarte interesant, în acest sens, ni s-a părut, de pildă finalul din **Femeia îndărătnică** pusă în scenă de Gh. Jora la Teatrul Dramatic din Galați, momentul cel mai bun, mai semnificativ al unei montări care în rest nu ne-a prea convins. Monologul Catarinei, lecția de supunere conjugală debitată în mod obișnuit cu voioșie, este rostit de această dată de eroină în timp ce trage din greu, aiături de celelalte neveste „cumințite”, căruța în care se află triumfătorul (ușor neliniștit și el, însă) Petruchio. Tonul este al recunoașterii îndurerat-lucide a unei condiții împovărătoare, a înfrîngerii prin forță, iar afirmațiile privind fragilitatea femeii ocrotite cu generozitate de bărbat dobîndesc, în context, alte rezonanțe. Interesantă ni s-a părut și viziunea lui Alexandru Dabija, care în **Mireasa mută** descifrează farsa pusă la cale de un grup de tineri veseli împotriva unui bătrîn avar ca pe un act de supunere prin violență a unei ființe neajutorate. Ipoteză interesantă în sine, dar contrazisă de text, astfel încît deznodămîntul (replicile sint, totuși, ale lui Ben Jonson) riscă a ne plasa de partea teroriștilor. Ceea ce, desigur, nu s-a urmărit.

Tălmăcirea devine răstălmăcire flagrantă, dacă ne referim la **Căsătoria** lui Gogol pusă în scenă la Tea-

„Arta comediei” — o gală a marilor actori. În imagini: Stela Popescu, Ștefan Bănică, Mariana Mihuț, Dem Rădulescu, Mirela Gorea, Virgil Ogășanu, Diana Lupescu, Ștefan Sileanu

trul din Birlad de Bogdan Ulmu sau la Titanic vals la Tirgu Mureş, în versiunea scenică a lui Tudor Chirilă. Este vorba, în cazul celor două montări, nu de descifrarea unor sensuri posibile (chiar dacă nu evidente) ale pieselor cu pricina, ci, s-ar spune, despre idei pe care regizorii nu le-au transformat, cum era firesc, în piese proprii, ci le-au aplicat unor piese scrise de „colegi” mai vîrstnici, cum ar fi Gogol sau Muşatescu. Tehnica utilizată a fost, în general, aceea de a contrazice decis replica, prin gest, mişcare, mimică, accesorii scenice. Şi dacă vom aminti că în Titanic Vals eroul afirmă cu năduf că poartă, obligat de familie, pălărie tare, arătîndu-şi demonstrativ canotiera, e uşor de înţeles că „metoda” nu a fost neglijată în nici unul dintre detalii, nici măcar în acelea care nu adăugau şi nu răpeau vreun sens demonstraţiei.

Tendinţa de a urma cu orice preţ linia dramati- cului nu a răpit, totuşi, comediilor preocuparea (s-ar putea spune, obligaţia) de a stîrni risul spectatorilor. Atît numai că ori s-a ris scrişnit, alarmat, îngri- jorat, înfricoşat, ori s-a ris din alte motive şi în alte momente decît a presupus (şi a intenţionat) dramaturgul. Pentru că publicul, trebuie să recu- noaştem, face haz cînd, în acelaşi spectacol cu Tita- nic vals, un ofiţer de cavalerie sugerează, prin mo- dul rostirii, nechezatul (e, doar, cavalerist !) şi poartă o uniformă cu inimi roşii chiar şi pe turul pantalo- nilor (e, doar, îndrăgostit !) ; sau cînd, pe scenă, bărbaţii mînfîncă bătaie de la femeii, vorbesc cu un firicel de voce, sint curtaţi violent de reprezentan- tele sexului slab ş.a.m.d. Exemple nu are rost să dăm, întrucît ar trebui să amintim mai toate spec- tacolele.

Şi pentru că vorbeam de ris, se cuvine observat că hohote (neîngrijorate, neîndurerate !) s-au înre- gistrat mai cu seamă la spectacolele montate în cheie tradiţională. Dar şi la *Sînziana şi Pepelea* al Teatrului din Constanţa, montat deloc tradiţional, ce e drept, dar ale cărui inovaţii au ales semnul glumei (mai izbutite, mai puţin, mai din Alecsandri, mai de aiurea, dar glumă) nu al abisalului.

Aceste însemnări nu şi-au propus a fi o relatare exactă a Galei, nici o înscrisiere de cronici (cronicile au apărut sau vor apărea, după cum e firesc, în revistă), ci o încercare de a desprinde cîteva ele- mente de ordin general (şi, adesea, generalizat) pe care le-au pus în evidenţă spectacolele incluse în program. Au lipsit, de aceea, referirile la multe din- tre titlurile propuse (unele dintre ele, spectacole de certă valoare), aşa după cum au lipsit şi indicaţiile privind premiile acordate. Ne-a preocupat, însă, mai cu seamă să aflăm la Gala de la Galaţi cum stăm cu comedia, judecată nu prin prisma culmilor şi nici a haurilor ei, ci a înfăţişării de fiecare zi — cu tendinţe specifice, trăsături proprii momentului, modului de a recepta şi a exprima, azi, umorul.

Cristina DUMITRESCU

**Fotografii de
Codruţa DRĂGOESCU**